



Anna Kudarewska

dyrektor ds. programowych, kierownik MDSM Krzyżowa

www.krzyzowa.org.pl

Żywa Biblioteka w międzynarodowej wymianie młodzieży

Żywa Biblioteka w międzynarodowej wymianie młodzieży nie jest typową metodą edukacyjną, a raczej wydarzeniem, z którym powiązany jest program całej wymiany. Wykorzystuje się w niej metaforę biblioteki, bowiem działa ona jak zwykła biblioteka: czytelnicy wybierają z katalogu książki, które następnie wypożyczają i czytają. Z tą różnicą, że tzw. Żywymi Książkami są ludzie, którzy reprezentują określone mniejszości i grupy mniejszościowe, spotykające się z wykluczeniem i uprzedzeniami. Pisze się je wielką literą dla podkreślenia ludzkiego wymiaru tej metafory. „Wypożyczenie” Żywej Książki to nic innego, jak nawiązanie dialogu z drugą osobą, dzięki któremu można poznać jej historię, a także dowiedzieć się czegoś więcej o reprezentowanej przez nią grupie społecznej. Czytelniczki i czytelnicy to młodzi ludzie uczestniczący w projekcie wymiany, którzy w ten sposób doświadczają osobistego kontaktu z różnorodnością społeczną oraz bibliotekarki i bibliotekarze, czyli osoby organizujące wydarzenie.

Żywa Biblioteka jest przestrzenią, w której czytelniczki i czytelnicy zapraszani są do zadawania Żywym Książkom pytań, dzięki którym mogą zmierzyć się z własnymi stereotypami i uprzedzeniami wobec grup reprezentowanych przez Żywe Książki. Żywa Biblioteka ma na celu stworzenie bezpiecznych ram dla dialogu, podczas którego są one kwestionowane i podważane.

Więcej informacji na temat celów i założeń Żywej Biblioteki :

<http://zywabibliotekapolska.pl/zasady/>

Od czego zacząć?

Warto zacząć od zbadania potrzeb młodzieży uczestniczącej w projekcie wymiany, spróbować zrobić mapę grup mniejszościowych obarczonych największymi stereotypami wśród młodzieży i dobrać Żywe Książki do zainteresowań grupy. Najlepiej zrobić to dużo wcześniej przed planowanym spotkaniem młodzieży. Należy przy tym pamiętać o doborze Żywych Książek z możliwie jak najróżniejszych środowisk oraz uważać, aby nie wykluczyć jakiejś grupy reprezentowanej przez Żywą Książkę ze względu na naciski szkoły, rodziców, mediów czy innych partnerów wymiany młodzieżowej. Byłoby to wzmocnieniem stereotypów wobec tej grupy, co przeczyłoby głównym założeniom tej metody. Organizatorzy Żywej Biblioteki powinni też być świadomi własnych stereotypów, aby nie wpływały one na wybór Żywych Książek. Po przyjęciu zaproszenia do udziału w projekcie, Żywe Książki same określają, jaką nazwę („tytuł”) chciałyby otrzymać. Pozwala to im samodzielnie nazwać grupę społeczną czy mniejszościową, z którą się utożsamiają. Aby różnorodność Żywej Biblioteki mogła być zachowana, powinno się w niej znaleźć przynajmniej pięć Żywych Książek. Na ich pozyskanie i samodzielne przygotowanie projektu trzeba zaplanować około 2 miesięcy. Dlatego dobrym rozwiązaniem jest skontaktowanie się z miejscami, w których odbyły się już Żywe Biblioteki, najlepiej jak najbliżej miejsca realizacji projektu wymiany młodzieżowej. Można poprosić o kontakt do osób, które już wcześniej grały rolę Żywych Książek i zaprosić je do projektu – oszczędzi to organizatorom

dużo czasu i pozwoli na współpracę z osobami, które już się w tej roli sprawdziły. Lista organizatorów Żywych Bibliotek w Polsce znajduje się pod tym linkiem: <http://zywabibliotekapolska.pl/zywa-biblioteka/organizatorzyrki/>. Warto przez tę samą stronę zarejestrować swoje wydarzenie. W Niemczech również warto przeszukać lokalne media społecznościowe i tradycyjne w poszukiwaniu organizatorów Żywej Biblioteki niedaleko planowanego miejsca wymiany, albo zajrzeć na stronę <http://humanlibrary.org/human-library-organizers/>, na której znajduje się mapa wszystkich organizowanych na świecie Żywych Bibliotek.

O czym warto pamiętać? – organizacyjne ABC

Aby przedsięwzięcie było udane, dobrze jest w programie wymiany przed samym wydarzeniem zaplanować i przeprowadzić z młodzieżą uczestniczącą w projekcie warsztat wprowadzający w ideę Żywej Biblioteki, który pomoże lepiej zrozumieć jej ogólne przesłanie i cele. Podczas warsztatu młodzież będzie mogła zapoznać się z opisami Żywych Książek (Prologi), poznać reguły prowadzenia rozmowy, przygotować pytania do Żywych Książek. Dobrze też wzbogacić szkolenie o tematykę tożsamości społecznej, stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji, dla lepszego zrozumienia grup mniejszościowych reprezentowanych przez Żywe Książki.

Oprócz tego można zaproponować uczestnikom i uczestniczkom wymiany warsztat kreatywny, podczas którego mogą wykonać dla Żywych Książek dyplomy albo własnoręcznie zrobione upominki (zgodnie z regułami Żywej Biblioteki, Żywe Książki nie otrzymują żadnego wynagrodzenia za udział w projekcie, dlatego miło byłoby w ten sposób podziękować im za czas poświęcony na dzielenie się swoim doświadczeniem).

Po odbyciu rozmów z Żywymi Książkami warto przeprowadzić osobny warsztat ewaluacyjny, który pomoże zakończyć projekt i pozwoli lepiej zaplanować kolejne.

Jedną z ważnych zasad Żywej Biblioteki jest zasada dobrowolności, czyli młodzież powinna sama decydować, z jakimi Żywymi Książkami chce się spotkać. Warto w przypadku osób niepełnoletnich poinformować rodziców i opiekunów prawnych o planowanym wydarzeniu i uzyskać ich aprobatę dla uczestnictwa podopiecznego. Można to zrobić podczas spotkania z rodzicami i opiekunami, w czasie którego zostanie zaprezentowany szczegółowy program projektu wymiany, lub w informacji dla nich.

Dobrze jest wcześniej przygotować harmonogram rozmów, aby dać każdemu szansę spotkania się ze wszystkimi Żywymi Książkami. W planowaniu trzeba także uwzględnić wsparcie pośredników językowych w tłumaczeniu oraz przerwy na odpoczynek dla wszystkich uczestników Żywej Biblioteki.

Ważne jest zadbanie o komfort podczas rozmów z Żywymi Książkami, dlatego przestrzeń, w której wydarzenie będzie się odbywać, powinna być wystarczająco duża (może być na świeżym powietrzu), każde stanowisko powinno zawierać wygodne miejsce do siedzenia dla Żywych Książek, czytelniczek i czytelników oraz pośredników językowych. Poszczególne stanowiska powinny być rozmieszczone w takiej odległości od siebie, aby zachować intymność rozmowy. Warto również zwrócić uwagę na akustykę pomieszczenia, szczególnie jeśli planowanych jest w nim kilka stanowisk do rozmowy. Trzeba również zorganizować miejsce pracy bibliotekarek i bibliotekarzy, w którym będą znajdowały się prologi wszystkich Żywych Książek (krótki opis Żywej Książki jej własnego autorstwa), ewentualnie plan wypożyczeń, zegar oraz półka – miejsce, gdzie Żywe Książki mogą odpocząć podczas przerwy i napić się czegoś.

Rola bibliotekarek i bibliotekarzy jako głównych organizatorów całego przedsięwzięcia jest największa podczas przygotowań, ale także podczas spotkań z Żywymi Książkami pełnią oni

bardzo ważną funkcję: dbają przestrzeganie ustalonego planu wypożyczeni, komfort podczas rozmów oraz w czasie odpoczynku. Poza tym interweniują w przypadku, gdy podczas rozmowy dochodzi do naruszenia reguł Żywej Biblioteki oraz pilnują czasu wypożyczeń – mogą umówić się z Książkami na jakiś sygnał wizualny bądź dźwiękowy, który będzie oznajmiał wszystkim zbliżający się koniec rozmowy lub podchodzić z tą informacją do każdej grupy z osobna.

Dodatkowe materiały, które warto przygotować przed rozpoczęciem wymiany młodzieżowej:

- ankiety ewaluacyjne dla Żywych Książek, czytelniczek i czytelników
- katalog Żywych Książek, czyli zbiór prologów do wglądu każdej czytelniczki i czytelnika
- identyfikatory dla Żywych Książek, bibliotekarzy i bibliotekarek
- wydrukowane reguły dla Żywych Książek, czytelniczek i czytelników.

Przykłady tych materiałów można uzyskać pisząc maila do organizacji koordynującej Żywą Bibliotekę w Polsce (kontakt@diversja.org)

Uwaga: Żywa Biblioteka jaką proponujemy w ramach wymiany młodzieżowej jest wydarzeniem zamkniętym, w którym często uczestniczy młodzież niepełnoletnia. Warto zadbać o dobre przygotowanie jej do tego wydarzenia, a także zaprosić do udziału w projekcie pośredników językowych, którzy będą w stanie sprostać tłumaczeniu często bardzo osobistych wątków w rozmowie.

Można także zaprosić do udziału osoby z zewnątrz i zorganizować wydarzenie np. dla lokalnej społeczności. Więcej informacji na temat organizacji Żywej Biblioteki znajduje się w dokumencie na stronie internetowej [Żywej Biblioteki Polskiej](#).